

на є результатом співіснування декількох термінів, які відрізняються один від одного.

Мова конституційного законодавства повинна вдосконалюватися під впливом загальнокультурних факторів на тлі поглиблення конституційно-правових досліджень, подальшої інтеграції української правової системи до світової, запозичення нової термінології, яка складається в європейських країнах. Усе це вимагає від нормопроектувальників, учених виваженого підходу до використання термінологічних новацій, врахування того, наскільки нові терміни відображають специфіку української правової дійсності. Отже, при формуванні мови конституційного законодавства необхідна цілеспрямована спільна робота юристів та лінгвістів.

І. П. Липко, канд. філол. наук, доц.
*Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, м. Харків*
Л. М. Черноватий, д-р пед. наук, проф.
*Харківський національний університет
ім. В. Н. Каразіна*

СТРАТЕГІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕКСТІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Здатність перекладати професійно орієнтовані тексти англійською мовою є безумовним компонентом фахової компетентності майбутніх фахівців з міжнародного права. Однак питання методики формування такої здатності поки що залишаються недостатньо вивченими, що й зумовлює актуальність нашого дослідження. Як зазначають дослідники, наприклад Л. М. Черноватий, науково обґрунтована методика навчання перекладу має ґрунтуватися на солідному масиві надійних даних, зокрема, стосовно стратегій, які застосовуються студентами у процесі навчання міжмовного посередництва, динаміки змін згаданих стратегій та чинників, що зумовлюють такі зміни. Подібні дані можна одержати лише під час спостереження за навчальними перекладами студентів та аналізу продуктів їх перекладацької діяльності.

Мета дослідження – встановлення згаданих стратегій шляхом аналізу письмових перекладів майбутніх фахівців із міжнародного права для формулювання висновків щодо виявлених тенденцій, які потім можна враховувати при розробці методики їх навчання.

Матеріалом дослідження обрано україномовний текст (обсягом 1224 друкованих знаків, 9 речень) із газети “Дзеркало тижня”, що стосу-

вався щорічного саміту “Асоціація держав Південно-Східної Азії” (АСЕАН). Вибір саме цього тексту пояснювався тим, що студенти знайомилися з подібною тематикою під час занять із практики перекладу, передбачених навчальним планом, а отже, володіли необхідними фоновими знаннями та відповідною термінологією. У деяких фрагментах тексту нами було довільно змінено порядок слів у ТО, щоб перевірити ступінь його впливу на вибір стратегії перекладу студентами.

Випробовуваними були сім студентів III курсу Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого (три хлопці і чотири дівчини віком 19-20 років), що навчаються за напрямом підготовки “Міжнародне право”. На той час обсяг їх підготовки з англійської мови та практики перекладу склав 800 академічних годин аудиторних занять. На виконання перекладу відводилося 45 хв.

Об’єктом аналізу були стратегії, які обирали студенти в процесі перекладу. Як відомо, згідно з підручниками Л. М. Черноватого “Методика викладання перекладу як спеціальності та Lörscher, W. The Translation Process: Methods and Problems of its Investigation / W. Lörscher // Meta. – Vol. 50. – N2. – 2005. – P. 597-608, розрізняють переклад, орієнтований на поверхневу структуру тексту оригіналу (ТО), тобто такий, що переважно зберігає її в тексті перекладу (ТП), і переклад, орієнтований на зміст ТО, що не розглядає поверхневу структуру ТО як обмежувальний чинник. У першому виді перекладу застосовується стратегія калькування, тобто збереження в ТП структури речення ТО й порядку слів у ньому, а в другому – стратегія трансформацій, коли зміст ТО передається в ТП відповідно до норм мови перекладу незалежно від структури ТО, внаслідок чого структура ТП може суттєво відрізнятись від структури ТО, зберігаючи, однак, його зміст.

Перекладачі-початківці орієнтуються переважно на поверхневу структуру ТО, застосовуючи стратегію калькування і зберігаючи структуру ТО в ТП, тоді як професійні перекладачі орієнтуються на зміст ТО, нерідко вдаючись до трансформацій, згідно з нормами мови перекладу. Таким чином, співвідношення стратегій калькування й трансформацій у ТП студентів може показати ступінь розвитку їх перекладацької компетентності, а також виявити чинники, що впливають на вибір відповідної стратегії. Результати аналізу двох типових речень детальніше подано далі.

Речення 1. *До свого щорічного саміту “Асоціація держав Південно-Східної Азії” (АСЕАН) підготувалася ґрунтовно.*

Випробовувані 1–5 вдалися до трансформації структури речення ТО, застосовуючи прямий порядок слів: The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) had thoroughly prepared to its annual summit meeting (випробовувана 1 – тут і далі ТП студентів наводяться в оригінальному вигляді без виправлень помилок). При цьому випробовувані 1 та 5 застосу-

вали повну трансформацію, помістивши прислівник thoroughly (який у ТО міститься в рематичній позиції: “підготувалася ґрунтовно”) в його нормативне положення (перед змістовним дієсловом, що є частиною присудка: had thoroughly prepared), в той час як випробовувані 2–4 та 6–7 залишили його в рематичній позиції і в ТП: prepared thoroughly. Трансформація структури речення 1 в ТП у даному випадку виглядає обґрунтованою, оскільки темою першого речення є організація АСЕАН, а тому її природнім місцем є позиція підмета. Що стосується елемента (thoroughly), який займає в ТО рематичну позицію, то для збереження його функції (рема) логічнішим видається залишити його у згаданій позиції і в ТП.

Випробовувані 6 і 7 застосували повне калькування як структури речення ТО, так і порядку слів у ньому: To its annual summit ASEAN prepared thoroughly. Винесення звороту To its annual summit на початок речення видається невдалим, оскільки, по-перше, нормативна граматики англійської мови не рекомендує починати речення з прийменника, а по-друге, відбувається зміна теми висловлення і, відповідно, зміни у його змісті. Крім того, це – перше речення в тексті, а отже, мало б починатися з теми, а не з об’єкта, розміщення якого на початку тексту змушує читача на підсвідомому рівні тлумачити його як елемент, якому автор надає особливого значення, тоді як такої інтенції у автора ТО взагалі не було. Таким чином, у цьому випадку копіювання перекладачем поверхневої структури ТО негативно вплинуло на якість ТП.

Речення 3. *Фактично відбулося у рамках форуму ще кілька різного формату повноцінних самітів, а також серія ціла важливих кулуарних зустрічей і переговорів.*

Тут випробовувані 6 і 7 трансформували структуру речення ТО, застосовуючи прямий порядок слів (підмет – присудок): Some other summits of various formats and also a series of important backroom meetings and negotiations also took place. При цьому, аби скоротити відстань між дуже довгою групою підмета і присудком, вони опустили деякі лексеми ТО (“фактично”, “повноцінних”, “ціла”), хоча при цьому не помітили тавтологічного повтору в ТП лексеми also. Випробовувані 1 і 2 також використали трансформацію, але при цьому намагалися скоротити згадану відстань між підметом і присудком за допомогою перенесення присудка ближче до підмета шляхом скорочення групи підмета. Таке скорочення досягалося за рахунок розділення підмета на дві однорідні частини, друга з яких розташовувалася після присудка: In fact, within the framework of the forum, several more different complete summits were held together with a series of unofficial meetings and negotiations (випробовувана 1) або In fact, within the forum frameworks some different summits have been held in addition to the range of important unofficial meetings and negotiations (випробовувана 2).

На відміну від згаданих студентів, випробовувані 3–5 намагалися максимально зберегти в ТП як структуру речення ТО, так і порядок слів у ньому, вдаючись при цьому до різних прийомів. Так, аби зберегти позицію присудка на початку речення (як це спостерігається в ТО), застосовувалася структура *there is/are: Virtually there were, within the framework of the forum some summits of different complete formats and a great amount of important unofficial meetings and negotiations* (випробовувана 5) або *In fact, in the framework of the forum, there were some different summits and a number of important unofficial meetings and negotiations* (випробовувана 3). У цих двох прикладах спостерігається практично повне збереження порядку слів ТО, що характерне й для випробовуваного 4, за винятком застосування ним трансформації “підмет – присудок”: *In fact, within the framework of the forum, few completed summits of different formats, as well as a series of important unofficial meetings and negotiations took place.*

Отже, при перекладі речення 3 чотири випробовуваних застосували трансформації й три – калькування (один – з елементами трансформації), однак, на відміну від речення 1, у цьому випадку відсутній негативний вплив на якість ТП, оскільки й речення, перекладені за допомогою калькування, є прийнятними з точки зору норм англійської мови.

Загальні результати виглядають таким чином. Вибір стратегії перекладу залежить, по-перше, від структури речення ТО. У реченнях 2 і 4 усі випробовувані застосували трансформації, а в реченнях 5 і 9 – вживалося тільки калькування. До калькування схиляє або прямий порядок слів у реченні з відносно невеликою кількістю слів (як у реченні 9: “Саміт АСЕАН поставив на порядок денний питання про консолідацію і структурування альянсу”), або, навпаки, ускладнена структура речення з кількома підрядними та великою кількістю слів, де калькування видається безпечнішою процедурою, аби зберегти логічні відносини між складовими речення (як у реченні 5: АСЕАН створювалася з метою активізації зв’язків економічних між Південною Азією і Японією та США і розглядалася як противага в роки холодної війни комуністичним В’єтнаму і Камбоджі, які є зараз членами організації”).

Це підтверджується й результатами перекладу інших ускладнених речень: речення 7 і 8 (5 : 2 та 6 : 1 на користь калькування). В інших випадках співвідношення згаданих стратегій розподіляється більш рівномірно. Вірогідно, це пов’язано ще й з індивідуальними чинниками: випробовувані 4 і 5 більше схильні до калькування (6 речень з 9), тоді як решта продемонструвала більш збалансований підхід (по 4 речення з 9).

Результати дослідження можуть бути враховані при визначенні співвідношення вправ на калькування та трансформацію в навчальному процесі, а перспектива дослідження вбачається у розширенні матеріалу дослідження.